1. НАУКА – ПРАКТИЦІ

Лілія Асхатівна Мартинець,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та управління освітою
Донецького національного університету
імені Василя Стуса,
м. Вінниця

ORCID ID 0000-0002-4736-5467

УДК 37.013.2:373.5.091

ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена розкриттю змістової характеристики освітнього середовища професійного розвитку вчителя в закладі загальної середньої освіти як цілеспрямовано організованої, керованої, відкритої соціально-педагогічної системи, що забезпечує умови для розвитку особистості вчителя як фахівця, реалізацію його творчого потенціалу, удосконалення фахових компетентностей. Визначено, що освітнє середовище професійного розвитку вчителів у закладах загальної середньої освіти має структуру, яка передбачає наявність управлінського, ресурсного, методичного та результативного компонентів.

Ключові слова: *освітнє середовище; професійний розвиток учителів; управлінський, ресурсний, методичний і результативний компоненти.*

Професійний розвиток учителя тісно взаємопов'язаний з освітнім середовищем, що є відкритою, складною, інтегративною, динамічною системою впливів й умов формування особистості. Здійснений аналіз наукової літератури з проблеми засвідчує, що освітнє середовище навчального закладу – сукупність цінностей і зразків успішного досягнення життєвих цілей, що слугує джерелом для розвитку особистості.

Концепт освітнього середовища, середовищного підходу досліджують Г. Васильєв, Н. Гладченкова, Ю. Кулюткін, Л. Новикова, П. Лернер, М. Лях, М. Соколовський, В. Ясвін та ін. Ідеї створення та функціонування різних середовищ науковці впроваджують, розробляючи загальнонаукові, педагогічні, психологічні аспекти [1]. Зокрема, вивчають можливості освітнього середовища щодо розвитку особистості Н. Гонтаровська, О. Гуменюк, А. Каташов, Н. Крилова, В. Мадзігон, К. Приходченко, В. Степанов та ін. Досліджують освітнє середовище закладу освіти як осередок культури В. Доній, І. Єрмаков, І. Лустенко, Г. Несента та ін.

Різні аспекти дослідження освітнього середовища висвітлено в працях вітчизняних і зарубіжних психологів і педагогів, а саме: В. Авдєєва, І. Баєвої, Г. Бєляєва, С. Братченко, Е. Галимової, Ю. Громико, С. Дерябо, В. Дрофа, К. Куракіна, В. Лебедєва, О. Леонтьєва, Ю. Мануйлова, І. Мешкової, В. Орлова, В. Панова, Ю. Песоцького, В. Рубцова, Н. Селіванової, С. Сергєєва, Г. Сєрікова, В. Слободчикова, В. Ясвіна.

Мета статті полягає в тому, щоб розкрити змістову характеристику освітнього середовища професійного розвитку педагога в закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Необхідно зазначити, що на сучасному етапі відсутні чітко визначені структурні компоненти освітнього середовища. Проте важливим є те, що науковці вивчають його компоненти і визначають особистість як важливий елемент, складну і відкриту систему, яка постійно саморозвивається. Так, С. Сергєєв [2, С. 61] вважає, що середовище – це конструйована частина фізичної реальності, яка пов'язана й опосередкована досвідом рекурсивних взаємодій організму, дійсністю, де відбувається створювальна діяльність людини, яка змінює це середовище для досягнення особистої та соціальної мети. Людина змінюється сама, її безпосередньо змінює середовище, що постає посередником між реальністю та дійсністю. На думку Ю. Кулюткіна [3], освітнє середовище можна охарактеризувати як

© Мартинець Л. А., 2018

комплекс соціальних, культурних, а також спеціально організованих в освітньому закладі умов, унаслідок взаємодії яких відбувається становлення особистості.

У межах цього дослідження цінними є наукові розвідки вітчизняних учених, які вказують, що освітнє середовище – це певним чином організоване педагогічне середовище, яке стимулює розвиток і саморозвиток кожного залученого до нього індивіда; це система умов для особистісного та творчого розвитку дітей і вчителів – усіх суб'єктів освітнього процесу; це середовище розвитку і виховання особистості [4, С. 13].

На нашу думку, найбільш повним і сучасним, що концентрує сутнісні ознаки феномена освітнього середовища, є підхід Л. Ващенко [5, С. 38]. Дослідниця наголошує, що головна місія такого середовища полягає в генеруванні інноваційних потоків і нарощуванні інноваційного потенціалу кожного освітнього закладу і системи загалом, збереження локальних і адміністративних новацій. Так, Л. Ващенко зазначає, що, як системне утворення, освітнє середовище має власну організаційно-функціональну структуру, головними складниками якого визначено: стратегію розвитку освіти, тактику формування інноваційних процесів, зміст інноваційного середовища, організаційне забезпечення, прогнозування розвитку освіти.

Елементи структури взаємодіють, наповнюють освітнє середовище своїм спрямуванням змін [4, С. 21–22]. Указуючи на те, що освітнє середовище має здатність змінюватися, Л. Ващенко виокремлює і характеризує головні рівні його розвитку: адаптивний, професійно-репродуктивний, творчий і стратегічно-цільовий.

Таким чином, важливою вимогою до формування освітнього середовища ЗЗСО в контексті професійного розвитку вчителів є врахування критеріїв освітнього середовища:

– *концептуально-стратегічна спрямованість*, що передбачає наявність програм інноваційного розвитку, наукове обґрунтування перспектив, новацій; установлені форми діяльності з педагогічним колективом; наявність стабільного партнерства з органами державної влади й управління освітою для трансферу інноваційних продуктів/продукції в практику;

– *широта охоплення*, що відображає структурно-змістову характеристику, вказує на включеність відповідних суб'єктів, об'єктів, процесів, явищ до реалізації нововведень;

– *інтенсивність* застосування вітчизняного та міжнародного ринку освітніх новацій;

– *інтенсивність* (залучення до змін), що полягає в здатності й готовності учасників змін відтворювати наукові, методичні, організаційні, адміністративні вимоги, що необхідні для успішної реалізації завдань інноваційної програми;

– *формалізованість*, яка відображає здатність учасників до змін, розроблення й опису програми/проекту, планування реалістичних заходів щодо їх виконання, виявлення технологій ефективного адміністрування, а також до чітко визначеного розподілу ресурсів і методики оцінювання наслідків діяльності; важливу роль відіграє наявність творчих команд, готовність виконавців ініціювати нові ідеї, здатність презентувати інноваційний досвід із використанням сучасних науково-педагогічних можливостей;

– *упорядкованість*, що відображає рівень керованості змінами в закладі, узгодженості інноваційних процесів із загальною програмою розвитку, матеріального та морального стимулювання;

– *когерентність* (узгодженість), основними показниками якої є регіональна, соціальна інтеграція зі змінами в навчальному закладі, узгодженість інноваційного процесу з державною освітньою політикою, наступність з іншими навчальними закладами;

– *інформаційно-комунікаційний складник*, характеристиками якого є повнота забезпеченості науково-методичною літературою, періодичними та фаховими виданнями, вільний і стабільний доступ до глобальних освітніх мереж, наявність електронної системи управління, упровадження розвинених моделей дистанційного навчання, застосування в навчальному й управлінських процесах інформаційно-комунікаційних технологій, а також підготовка електронних навчальних посібників;

– *професійність*, серед головних показників якої можна назвати вміння продукувати, реалізовувати нові підходи до освітньої діяльності у змісті, формах, методах, чіткості й послідовності в організації процесу розгортання нововведень, самооцінювання й самоконтроль власного та колективного інноваційного пошуку.

Досліджуючи характеристики, структуру освітнього середовища, ми дійшли висновку, що воно може виступати ефективним засобом професійного розвитку вчителів і водночас впливати на професійну ідентичність педагогічного колективу, виконувати завдання розвитку навчального закладу.

Підтвердження знаходимо у праці Л. Щекатунової [6, С. 41], яка зазначає, що процес розвитку є не лише кінцевим продуктом/продукцією застосування нового в освітньому процесі для якісного покращення його суб'єктів та об'єктів, а й процедурою їх постійного оновлення, що забезпечує відповідна освітня інноваційна діяльність. Натомість А. Кух [7, С. 74] вказує, що освітнє середовище структурно охоплює три взаємопов'язані компоненти: 1) суб'єктно-ресурсного; 2) матеріально-технічного; 3) ідейно-технологічного. Суб'єктно-ресурсний компонент визначає суб'єктів освітнього середовища (студенти, науково-педагогічні працівники) і умови здійснення їх суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Матеріально-технічний компонент відповідає за забезпеченість освітнього середовища відповідним стандартним обладнанням. Ідейно-технологічний компонент визначає нормативні методики і технології досягнення прогнозованих результатів в освіті.

Суб'єктно-ресурсний компонент передбачає взаємопов'язану цілеспрямовану діяльність як науково-педагогічного працівника, так і студента. Так, А. Баранов, Р. Шарафутдинов [8, С. 11] наголошують,

що в процесі проектування освітнього середовища науково-педагогічний працівник і студенти є рівними партнерами, розвиваються як педагоги інноваційного рівня. Причому студенти переймають досвід навчальної інноваційної діяльності, що виступає моделлю їхньої майбутньої професійної діяльності, коли в ролі науково-педагогічного працівника (вчителя) будуть виступати вони самі.

Матеріально-технічний компонент формування освітнього середовища передбачає наявність у регіоні певної інноваційної інфраструктури, до якої належать «заклади освіти та науково-методичні установи, бібліотеки, інформаційні центри, організації, що в межах певної території спроможні надати допомогу закладу освіти в реалізації інноваційних проектів» [9, С. 81]. Кожен освітній заклад має власний матеріально-технічний потенціал для створення освітнього середовища. У сучасних освітніх закладах головну увагу приділяють розвитку інформаційного освітнього середовища за допомогою впровадження інформаційних технологій в освіту на всіх її рівнях.

Концепцію інформаційного середовища вперше запропонував І. Шалаєв [10, С. 81], який наголошує на його значущість не лише як провідника інформації, а й активного чинника впливу на учасників освітнього процесу.

Консолідація інформаційно-освітніх ресурсів у системі освіти, організація єдиного освітнього простору на базі використання сучасних комп'ютерних технологій незворотно змінюють педагогічний процес, його змістову, організаційну та методичну основи. Під час застосування навчально-інформаційних середовищ важливими досягненнями, особливо у вищій школі, є такі: забезпечення індивідуалізації навчання; швидкий пошук навчальної інформації: здійснення динамічного і систематичного контролю за допомогою комп'ютерного тестування; забезпечення значної кількості творчих та інших завдань для самостійної діяльності студентів, формування в майбутніх фахівців рефлексії своєї діяльності.

Модернізація освітніх процесів пов'язана зі створенням арсеналу новітніх інструментів накопичення, опрацювання й передачі освітньої інформації через інформаційні канали, серед яких: створення локальних і міжнародних освітянських мереж, концептуальне запровадження системи відкритої освіти, реалізація ефективних моделей дистанційного навчання, розроблення й застосування сучасних засобів навчання, можливостей ЗМІ та медіа, реалізація проектної діяльності в освітньому інформаційному просторі.

Технологічний компонент формування освітнього середовища пов'язаний з технологізацією системи освіти. Так, І. Богданова [11] у структурі педагогічної інноватики визначає специфічний напрям, який спрямовано на дослідження технологічних процесів у системі освіти, зокрема педагогічної. Цей напрям отримав назву «техноматика». «Техноматика, на думку автора, вивчатиме технологічні потреби освіти та розроблятиме способи, засоби і методи ефективного задоволення цих потреб. Зазначений напрям пов'язано як із технологіями нововведень в освітній простір, так і з конкретними технологіями реалізації цих нововведень. Вони виконують такі головні функції: *вдосконалювальну,* тобто *модернізовувану, модифікувану, раціоналізовану* традиційний педагогічний процес, *трансформувальну,* тобто *радикально* змінювальну традиційний процес, а також *комплексну*, або *комбінаторну*, що виконує сполучення елементів як традиційного, так і інноваційного педагогічного процесу» [11, С. 53]. Таким чином, технологізація освітнього процесу має на меті вдосконалення традиційного педагогічного процесу за допомогою застосування системи дій, операцій або процедур, що ґрунтуються на нових досягненнях науки і гарантують досягнення більш високого рівня навченості й вихованості.

На думку О. Качалова [12], важливими є структурні компоненти освітнього середовища, які забезпечують його ефективність і результативність, а саме: створення творчої доброзичливої атмосфери, організацію індивідуальної ситуації успіху, сприяння самореалізації учителів. Науковець зазначає, що чим більше і повніше особистість використовує можливості середовища, тим успішніше відбувається її вільний і активний саморозвиток: людина водночас є продуктом і творцем власного середовища, що дає їй фізичну основу для життя й уможливлює інтелектуальний, моральний, суспільний і духовний розвиток.

Професійний розвиток учителя є прагненням до усвідомлення та вдосконалення особистісних якостей з метою активного, якісного перетворення внутрішнього світу і саморозвитку в умовах освітнього середовища. Це постає рушійною силою професійного розвитку впродовж усього життя. Досвід роботи над собою є передумовою професійного самовиховання, передбачає свідому діяльність зі саморозвитку особистості в контексті професійної діяльності.

На думку В. Радула [13], мобільність освітнього середовища є критерієм його здатності до органічних еволюційних змін у контексті взаємодій із середовищем існування. Передбачається продумана адаптація до суспільних змін, що, з одного боку, враховує нове соціальне замовлення, а з іншого – не спричиняє деструктивних ситуацій в освітньому середовищі.

Якість професійного розвитку безпосередньо залежить від створення освітнього середовища, що допоможе розвивати вчителя, роблячи його самодостатньою особистістю, яка є конкурентоспроможною, успішною, затребуваною на ринку праці, а також здатною до самовдосконалення в професійній діяльності й безперервного саморозвитку впродовж життя.

Розвиток професійної особистості та функціонування освітнього середовища постають взаємозумовленими процесами. З огляду на це, значної уваги заслуговує зацікавленість учителів питанням створення освітнього середовища всередині навчального закладу і застосування його можливостей для всебічного розвитку особистості. Об'єднані спільними цілями та

діяльністю, члени освітнього середовища вступають у певні відносини відповідальної залежності при безумовній рівності всіх членів і їх однаковій надійності перед колективом.

На думку Г. Полякової [14], освітнє середовище – це відкрита, складна, інтегративна, динамічна система. Його складниками є такі:

– *суб'єктний* (розвиток пізнавальних процесів і навичок, засвоєння соціального досвіду передбачає наявність суб'єктів, які його мають і передають за допомогою взаємодії, певних засобів, технологій і предметно-просторових умов);

– *соціальний* (формування та розвиток професійних умінь, навичок, компетенцій на рівні репродукції (відтворення), продуктивної дії та творчого застосування неможливе без практичної діяльності (самостійного пошуку, удосконалення відомих дій, операцій, створення нових);

– *просторово-предметний* (формування та розвиток спілкування як дії, що неможливі без досвіду комунікаційних процесів з іншими суб'єктами, опанування ефективними технологіями за певних умов);

– *психодидактичний* (програми навчання, система засобів і технологій навчання, стиль викладання й педагогічного спілкування).

Зокрема Н. Гонтаровська [15] описує структуру освітнього середовища і визначає такі компоненти: цільовий, типологічний, методологічний, концептуальний, змістово-процесуально-методичний, критеріально-діагностувальний, результативний.

Нашу увагу привертає підхід, що розкриває у своїх працях дослідник В. Биков [16]. Він виокремлює такі складники освітнього середовища:

– *цільовий*, за яким визначаються цілі, завдання функціонування та розвитку системи освіти, що зумовлює появу в складі освітнього середовища управлінського компонента;

– *управлінський*, що утворює організаційні структури управління системами освіти (корпоративними, галузевими, регіональними, загальнодержавними);

– *освітній заклад*, де створено необхідні умови для здобуття тими, хто навчається, освіти відповідного рівня, загальноосвітнього і/або професійного спрямування за певною формою навчання;

– *ресурсний*, що містить комплекс різних ресурсів (фінансових, кадрових, організаційних, енергетичних) підтримки життєдіяльності та розвитку систем освіти;

– *нормативний*, що передбачає законодавчо-правове та нормативно-інструктивне забезпечення, що регулюють процеси освіти на рівні систем освіти різного організаційного рівня та призначення (зокрема освітні й освітньо-професійні стандарти).

Наведені вище підходи дають нам змогу визначити структуру (компоненти) освітнього середовища:

1) *управлінський*, що зумовлює реалізацію традиційних і специфічних функцій управління й самоуправління професійним розвитком учителів (аналітичної, планової, організаційної, координаційної, контролюючої), що спрямовані на забезпечення відповідних умов розвитку, зокрема методичних і матеріальних;

2) *ресурсний*, що визначає сукупність різних ресурсів (нормативно-правового, кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного, фінансового забезпечення) функціонування та розвитку ЗЗСО;

3) *методичний*, що визначає форми, методи, засоби професійного розвитку вчителя;

4) *результативний*, що визначає результати професійної діяльності вчителя, уміння вчителя оцінювати результат власної діяльності.

Окреслені компоненти освітнього середовища ми розглядаємо в контексті їхнього взаємозв'язку. Вони є складниками у процесі створення умов щодо професійного розвитку вчителів.

Підсумовуючи вищесказане, необхідно зазначити, що ***освітнє середовище професійного розвитку вчителів загальноосвітнього навчального закладу*** – це цілеспрямовано організована, керована, відкрита соціально-педагогічна система, що забезпечує умови для розвитку особистості вчителя як фахівця, реалізацію його творчого потенціалу, удосконалення фахових компетентностей і виражає єдність і взаємозв'язок його управлінського, ресурсного, методичного та результативного змістових компонентів.

Таким чином, можемо дійти висновку, що професійний розвиток фахівця формується під впливом освітнього середовища, і навпаки – освітнє середовище формується під впливом учителів, які характеризуються певним рівнем професійного розвитку.

Отже, сформоване за результатами управлінських впливів освітнє середовище ЗЗСО виступатиме як організаційно-педагогічна умова, що вирізнятиме його серед інших і створюватиме максимум можливостей для неперервного професійного розвитку особистості вчителя.

Використані літературні джерела

1. *Ярошинська О.* Ступінь розробленості проблеми створення освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у психолого-педагогічній літературі / О. Ярошинська // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2014. – Ч. 2. – С. 429–441.

2. *Сергеев С. Ф.* Проектирование обучающих сред / С. Ф. Сергеев // Школьные технологии. – 2006. – № 3. – С. 58–65.

3. *Колюткин Ю.* Образовательная среда и развитие личности [Электронный ресурс] / Ю. Колюткин, С. Тарасов. – 2000. – Режим доступа: www.znanie.org/jornal/n1_01/obraz_sreda.html. – Загл. с экрана.

4. Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку ЗНЗ : монографія / Г. Д. Щекатунова та ін. – Київ : Пед. думка, 2013. – 264 с.

5. *Ващенко Л.* Інноваційне середовище післядипломної педагогічної освіти / Л. Ващенко // Післядипломна освіта. – 2012. – № 1. – С. 37–40.

6. *Щекатунова Г.* Інноваційний розвиток загальноосвітнього навчального закладу – вимога сьогодення / Г. Щекатунова // Післядипломна освіта. – 2012. – № 1. – С. 40–46.

7. *Кух А. М.* Освітнє середовище в структурі інноваційної системи фахової підготовки майбутніх учителів фізики [Електронний ресурс] / А. М. Кух // Предметні дидактики в контексті формування компетентнісно-світоглядних професійних якостей майбутнього фахівця (частина 2). – 2008. – С. 73–76. – Режим доступу: www.mvf.kam-pod.org/zbirnuku/Zbirnyk14/e-book/2-07-Kuhh.pdf. – Назва з екрана.

8. *Баранов А. А*. Проектировочное образовательное пространство как условие становления инновационного потенциала педагога / А. А. Баранов, Р. Н. Шарафутдинов // Вестник Удмуртского университета (Педагогика и психология). – 2007. – № 9. – С. 3–12.

9. *Бачинська Є. М.* Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні / Є. М. Бачинська // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1 (54). – С. 79–88.

10. *Шалаев И. К.* От образовательных сред к образовательному пространству: понятие, формирование, свойства / И. К. Шалаев, А. А. Веряев // Педагог. – 1999. – № 4. – С. 73–84.

11. *Богданова І. М.* Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя на основі інноваційних технологій : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.04 / І. М. Богданова. – Київ, 2003. – 440 с.

12. *Качалов А. В.* Педагогические условия формирования творческой самостоятельности студентов педвуза / А. В. Качалов // Известия УрГУ им. А. М. Горького. – 2009. – № 1/2 (62). – С. 212–217. – (Серия: Проблемы образования, науки и культуры).

13. *Радул В.* До уявлень про соціальне середовище вищого навчального закладу / В. Радул // Наукові записки / ред. кол. : В. В. Радул та ін. – Кіровоград, 2014. – Вип. 131. – С. 18–22.

14. *Полякова Г.* Вплив освітнього середовища ВНЗ на формування професійної компетентності фахівця / Г. Полякова // Вища школа. – 2010. – № 10. – С. 78–87.

15. *Гонтаровська Н. Б.* Теоретичні і методичні засади створення освітнього середовища як фактора розвитку особистості школяра : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.07 / Н. Б. Гонтаровська. – Київ, 2012. – 476 с.

16. *Биков В. Ю.* Відкрита освіта і відкрите навчальне середовище / В. Ю. Биков // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків : НТУ «ХПІ», 2008. – № 2. – С. 116–123.

References

1. Iaroshynska, O. (2014). Stupin rozroblenosti problemy stvorennia osvitnoho seredovyshcha profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoi shkoly u psykholoho-pedahohichnii literaturi [Degree of elaboration of the problem of creating an educational environment for the training of future primary school teachers in psychological and pedagogical literature]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny – Collection of scientific works of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.* 2, 429-441 [in Ukrainian].

2. Sergeev, S. F. (2006). Proektirovanie obuchayuschih sred [Designing of learning environments]. *Shkolnyie tehnologii. – School technologies.* 3. 58-65 [in Russian].

3. Kolyutkin Yu., Tarasov, S. (2000). *Obrazovatelnaya sreda i razvitie lichnosti [Educational environment and personal development]*. Retrieved from www.znanie.org/jornal/n1_01/obraz_sreda.html [in Russian].

4. *Orhanizatsiino-pedahohichni zasady innovatsiinoho rozvytku ZNZ [Organizational-pedagogical fundamentals of innovative development of the Ministry of Education and Science]* (2013). H. D. Shchekatunova (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].

5. Vashchenko, L. (2012). Innovatsiine seredovyshche pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Innovative environment of postgraduate pedagogical education]. *Pisliadyplomna osvita – Postgraduate education.* 1, 37-40 [in Ukrainian].

6. Shchekatunova, H. (2012). Innovatsiinyi rozvytok zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu – vymoha sohodennia [Innovative development of a comprehensive educational institution – the requirement of the present]. *Pisliadyplomna osvita. – Postgraduate education.* 1, 40-46 [in Ukrainian].

7. Kukh, A. M. (2008). Osvitnie seredovyshche v strukturi innovatsiinoi systemy fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizyky [Educational environment in the structure of the innovative system of professional training of future teachers of physics]. *Predmetni dydaktyky v konteksti formuvannia kompetentnisno-svitohliadnykh profesiinykh yakostei maibutnoho fakhivtsia. – Subject didactics in the context of the formation of competency-ideological professional qualities of the future specialist.* Retrived from www.mvf.kam-pod.org/zbirnuku/Zbirnyk14/e-book/2-07-Kuhh.pdf [in Ukrainian].

8. Baranov, A. A., & Sharafutdinov, R. N. (2007). Proektirovochnoe obrazovatelnoe prostranstvo kak uslovie stanovleniya innovatsionnogo potentsiala pedagoga [Designing educational space as a condition for the formation of an innovative potential of a teacher]. *Vestnik Udmurtskogo universiteta (Pedagogika i psihologiya) – Vestnik Udmurtskogo Universitet (Pedagogics and Psychology).* 9, 3-12 [in Russian].

9. Bachynska, Ye. M. (2007). Mekhanizm formuvannia innovatsiinoho osvitnoho prostoru v rehioni [The mechanism of formation of innovative educational space in the region]. *Pedahohika i psykholohiia. – Pedagogics and psychology.* 1 (54), 79-88 [in Ukrainian].

10. Shalaev, I. K. & Veryaev, A. A. (1999). Ot obrazovatelnyih sred k obrazovatelnomu prostranstvu: ponyatie, formirovanie, svoystva [From educational media to educational space: concept, formation, properties]. *Pedagog. – Pedagogy.* 4, 73-84 [in Russian].

11. Bohdanova, I. M. (2003). *Profesiino-pedahohichna pidhotovka maibutnoho vchytelia na osnovi innovatsiinykh tekhnolohii [Professional and pedagogical preparation of the future teacher on the basis of innovative technologies]*. Kyiv [in Ukrainian].

12. Kachalov, A. V. (2009). Pedahohycheskye uslovyia formyrovanyia tvorcheskoi samostoiatelnosty studentov pedvuza [Pedagogical conditions for the formation of creative autonomy of students of the pedbuza]. *Yzvestyia UrHU ym. A. Horkoho.* 1/2 (62). 212-217 [in Russian].

13. Radul, V. (2014). Do uiavlen pro sotsialne seredovyshche vyshchoho navchalnoho zakladu [To representations about

the social environment of a higher educational institution]. *Naukovi zapysky – Scientific notes.* Kirovohrad. 131, 18-22 [in Ukrainian].

14. Poliakova, H. (2010). Vplyv osvitnoho seredovyshcha VNZ na formuvannia profesiinoi kompetentnosti fakhivtsia [The influence of the educational environment of the university on the formation of professional competence of a specialist]. *Vyshcha shkola – Higher school.* 10, 78-87 [in Ukrainian].

15. Hontarovska, N. B. (2012). *Teoretychni i metodychni zasady stvorennia osvitnoho seredovyshcha yak faktora rozvytku osobystosti shkoliara [Theoretical and methodical principles of creating the educational environment as a factor in the development of the student's personality].* Kyiv [in Ukrainian].

16. Bykov, V. Yu. (2008). Vidkryta osvita i vidkryte navchalne seredovyshche [Open education and an open learning environment]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy. – The theory and practice of social systems management.* 2, 116-123 [in Ukrainian].

Martinets Lilia

CONTENT-RELATED CHARACTERISTICS OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE TEACHER'S PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN GENERAL SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article reveals insights into the content-related characteristics of the educational environment of the teacher's professional development in general secondary educational institutions as a systematically organized, managed, open social-pedagogical system, which provides conditions for the development of the teacher's personality as a specialist, fulfilment of his/her creative potential, improvement of professional competencies. It has been determined that the educational environment of teachers' professional development in the institutions of general secondary education has a structure comprising such components as management, resources, methodology and results.

The managerial component determines the implementation of traditional and specific functions of management and self-management of teachers' professional development (analytical, planning, organizational, coordination and control), which are aimed at providing the appropriate conditions for development, in particular, methodological and physical ones. The resource component defines a set of different resources (legal and regulatory, personnel, educational, methodical, material, technical and financial support) required for the functioning and development of the institution of general secondary education. The methodological component determines the forms, methods, and means of professional development of a teacher. The component of results determines the outcomes of the professional activity of a teacher, the ability of teachers to evaluate the effects of their activities.

The article states that the educational environment of teachers' professional development in general educational institution is a systematically organized, managed, open social-pedagogical system that provides conditions for the development of the teacher's personality as a specialist, fulfilment of his/her creative potential, improvement of professional competencies and reflects the integration and interrelation of its administrative, resource, methodological and effective content-related components.

Key words: *educational environment; professional development of teachers; managerial, resource, methodical, productive components.*

Мартынец Л. А.

СОДЕРЖАТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГА В УЧРЕЖДЕНИИ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Статья посвящена раскрытию содержательной характеристики образовательной среды профессионального развития учителя в учреждении общего среднего образования как целенаправленно организованной, управляемой, открытой социально-педагогической системы, которая обеспечивает условия для развития личности учителя как специалиста, а также реализацию его творческого потенциала, совершенствование профессиональных компетенций. Определено, что образовательная среда профессионального развития учителей в учреждениях общего среднего образования имеет структуру, состоящую из управленческого, ресурсного, методического и результативного компонентов.

Ключевые слова: *образовательная среда; профессиональное развитие учителей; управленческий, ресурсный, методический, результативный компоненты.*

Стаття надійшла до редколегії 20 липня 2018 року